

Posudek na diplomovou práci Bc. Mariany Kalinové *Občanská společnost v pojetí českých prezidentů Václava Havla a Václava Klause*

Autorka ve své diplomové práci srovnává přístupy k občanské společnosti dvou polistopadových prezidentů České republiky V. Havla a V. Klause na základě analýzy vybraných dokumentů, jako jsou jejich teoretické texty, veřejné proslovy nebo novinové komentáře. Vlastnímu srovnání předchází první kapitola, v níž autorka shrnuje pojetí občanské společnosti v dílech vybraných klasiků politického myšlení, a druhá kapitola věnovaná utváření specifického pojetí občanské společnosti v disentu působícím ve středoevropských komunistických zemích v 70. a 80. letech minulého století.

Diplomová práce je strukturována v zásadě logicky, ale poněkud neobvyklé je číslování kapitol (chybí kapitola označená 2, existují pouze kapitoly 2.1. a 2.2.). Jazyková úroveň práce je přijatelná, obsah vyjádření je občas zastřen nepřesností formulace. Objevují se drobné překlepy: Diesel /Wiesel, KSČS/ KSČ, nevhodné termíny: ministr je volen/jmenován (s. 53), vynechávky ve větě ji připravují o smysl: „V období, kdy...“, s. 34.

Bibliografické odkazy jsou provedeny zčásti korektně, ne však důsledně. Některé v textu citované zdroje se v seznamu literatury neobjevují – např. Havel 1999, Jařab s.d., Jařab 2003, Potůček 1999, Pehe 2003. Odkazy na zdroje by měly být uvedeny i u dokumentů uváděných v Příloze. Na řadě míst textu autorka uvádí fakta (např. životopisy obou prezidentů) nebo názory (např. Žák na s. 32, Tůma na s. 61), ale necituje žádný zdroj. Interpretace teoretiků „visí ve vzduchu“, protože autorka odkazuje pouze velmi sporadicky na zdroje, které použila.

Kapitoly 2.1. a 2.2. shrnují základní stanoviska vybraných autorů k tematice občanské společnosti na úrovni prosté reprodukce. Autorka odkazuje na minimum zdrojů, a když už ano, pak většinou pouze na sekundární shrnující literaturu (jako jsou stránky z katedry filosofie brněnské MU). Šíře zpracování autorů je někdy zbytečně velká, jeho hloubka naopak nedostačující – např. Rousseau, Hegel, Habermas. Ve výkladu koncepcí občanské společnosti těchto autorů se občas objevují nepřesnosti (např. z toho, co je řečeno o korporacích u Hegela, není patrné, že korporace vytváří pouze prostřední, tzv. reflektující stav). Ne vždy je jasné, proč je daný autor vybrán, ježto pro pozdější hlavní analýzu není znalost jeho přístupu podstatná (odůvodněný je výběr Poppera, Hayeka, zčásti Tocquevilla a samozřejmě disidentských autorů; proč však je taková pozornost věnována Hobbesovi, Rousseauovi, Hegelovi a Habermasovi? Ani jeden z českých prezidentů na tyto autory nenavazuje více než velmi nepřímo).

Někdy autorka jen hodnotí, ale nezdůvodňuje – např. poslední věta podkapitoly o Hegelovi odmítající Hegelovo pojetí státu.

Autorka se záměrně vyhýbá systematické analýze vývoje stanovisek V. Havla (platí to však i pro V. Klause) po celou dobu jeho myslitelské a politické dráhy. To je pochopitelné, protože by jí výrazně překročila požadovaný rozsah diplomové práce. V kapitole o pojetí občanské společnosti u V. Havla by však návaznosti Havlova myšlení v posledních dvou desetiletích na jeho starší názory bylo třeba věnovat více pozornosti, než činí autorka. Stačilo by hlouběji zpracovat některé Havlovy texty z 60.-80. let XX. století v kapitole o pojetí občanské

společnosti ve středoevropském disentu a upozornit na shody a rozdíly ve srovnání s obdobím po roce 1989.

Vlastní srovnání mezi oběma polistopadovými prezidenty se orientuje pomocí tematického (vztah k občanské společnosti a občanským iniciativám) a časového (periodizace podle hlavních mezníků politického vývoje ČR) kritéria. Sama o sobě tato kritéria však nedostačují ke zdůvodnění výběru konkrétních dokumentů k analýze a vzniká tak otázka, jak se autorka vypořádala s problémem možného zkreslení závěrů výběrem vzorku.

Zatímco se zdá vhodné vztáhnout srovnání politického myšlení obou politiků k hlavním politickým událostem určitého období, samotné autorčiny charakterizace každého období mohou vzbuzovat určité otázky. Zajímají ji zejména občanské iniciativy, ale jejich vývoj někdy nepřesně směšuje s vývojem nestátních neziskových organizací obecně, ač třeba mezi postavením o.p.s (příklad NNO) a rozvojem občanských iniciativ nemusí existovat žádná jednoduchá souvislost. Občanské iniciativy se vůbec nemusí dostat do fáze založení formální registrované NNO.

Představení občanských iniciativ je stručné a omezuje se na základní informace (např. v případě Dřevíčské výzvy značně kusé). Nejsem si jist, jestli lze o všech občanských iniciativách mluvit jako o představitelích jednoho druhu – za různými iniciativami jsou aspoň zčásti různí lidé, různé postoje a usilují o různé cíle. Liší-li se ony, bude se lišit také jejich hodnocení politiky a komentátory českého politického dění.

Srovnání mezi prezidenty je i přes občasnou zajímavost nedotažené, setrvává na úrovni poněkud mechanické juxtapozice vybraných stanovisek k některým tématům. Nahodile a neodůvodněně působí výběr dalších citovaných autorů vyjadřujících se k jednotlivým kauzám a tématům.

Závěry srovnání považuji za často sice pravděpodobné a zajímavé, ale nedostatečně podložené systematickou analýzou. Je otázkou, jestli je pro srovnání mezi Havlem a Klausem skutečně vhodný koncept komunitarismu, který autorka využívá zejména v závěru. Autorka pojem zmiňuje, ale nedefinuje jeho význam, na s. 59. Na s. 67 jej vykládá jako jeden z kritických proudů současné anglosaské politické filosofie namířený proti liberálnímu individualismu. Na s. 71 však komunitarismu přikládá také význam nacionalismu a etnocentrismu (což je významová poloha běžná, nakolik mi je známo, ve francouzských společenských vědách). Takové kolísání významu klíčového pojmu její analýzy není šťastné a snižuje platnost tvrzení týkajících se vztahu obou zkoumaných prezidentů ke komunitarismu. Havla je možné ve shodě s autorkou (a jí citovaným J. Pehem) považovat za myslitele spřízněného s komunitarismem v neutrálním smyslu slova, tj. jako určitým politickofilosofickým proudem. Toto zařazení je však třeba prokázat a upřesnit důkladným rozbořením hlubších předpokladů Havlových politických názorů a ilustrovat je na konkrétních citátech z jeho díla.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě. Vzhledem k uvedeným výhradám ji navrhuji hodnotit 14 body.

V Praze 10. 10. 2006

Marek Skovajsa, Ph.D.